

NÜFUS YAPIMIZ AÇISINDAN EĞİTİM SİSTEMİMİZ

ve

MALÎ MESELELERİ

M. Nuri KODAMANOĞLU

Ekonomik kalkınma ile eğitim arasındaki bağıntılar her gün daha çok ilgi toplamaktadır¹. Bu ilginin nedenleri şöylece özetlenebilir :

Bilimsel araştırmalar ekonomik hayatı derinden etkilemektedir.

Ekonomik kalkınmanın önemli faktörlerinden biri olan «yeter sayı ve gerekli nitelikteki» insan gücünü hazırlamakta başlıca arz kaynağı eğitim kurumlarıdır.

Özellikle az gelişmiş ülkelerde eğitim; kalkınmanın sadece «aracı» değil, aynı zamanda «ortamı» dir².

Öte yandan, eğitim isteğinin vatandaşlar arasında büyük ölçüde yayılması ve hizmetin gelişmesi yüzünden eğitim harcamaları o kadar artmıştır ki; maliyeciler, konu ile yakından ilgilenmek zorunda kalmışlardır³. Üstelik az gelişmiş ülkelerde, pek ağır harcamalar isteyen eğitim hizmetleri; dar, ya da çok dar olan malî imkânlar içine sığdırmak⁴, eğitim teknik ve tedbirlerine birtakım yeni görüşler getirmiştir.

1) Prof. Herbert S. PARNES. Besoins Scolaires et Developpement économique et social. O. C. D. E. yayını Paris 1962, No. 15, 360.

2) M. R. Poignart, Dr. S. Moberg, M. Elazar. Le plân de Developpement de l'Enseignement en relation avec la croissance Economique O. C. D. E. yayını No. 14, 560, Paris 1962.

3) Le planification de l'Education et ses Facteurs économiques et sociaux Thiers - Monde 1960, Tome I, No.1 - 2 Janvier juin.

4) W. Arthur Lewis. Les Priorités dans le Developpement de l'Enseignement O. C. D. E. yayını No. 14, 529, Paris 1962.

Bu çalışmanın amacı, eğitim endüstrisinin nüfus yapımızdan doğan meselelerini ⁵ ve bu meselelerin malî görünüşlerini aydınlatmağa gayret etmektir. Bu itibarla nüfus yapımızı kısaca gözden geçirelim.

Nüfus Artış Hızı :

Nüfus artış hızı eğitim açısından nüfus yapısının incelenmesinde önemli bir gösterge (müş'ir) dir. Böylece eğitim isteğinin (talebinin) genişlik ve şiddeti anlaşılacaktır.

Nüfusumuzun başlıca özelliklerinden birisi büyük bir hızla artmakta olmasıdır. 1927 de 13 648 000 olan nüfusumuz 1960 da 27 755 000'e ulaşmıştır. Fiili artış % 2,95 tabii artış (doğumlarla ölümler arasındaki farktan doğan artış) % 2,83 dür. Bu da dünyanın en yüksek oranlarından biridir ⁶. Bunun doğal (tabii) sonucu olarak nüfusumuz gençtir ve yaş pramidinin tabanı çok geniştir. Eğitim de tabana yakın olan yaş kuşaklarını özellikle kapsamağa çalışacağı için eğitim isteği çok geniştir.

TABLO : I

(0 - 14) yaş grubunun genel nüfusa oranı ⁷
(%)

Yaşlar	1927	1935	1940	1945	1950	1955	1960
0 — 14	37,8	42,55	42,56	40,38	39,49	40,76	42,80

Bu oranlar başka ülkelerde çok daha düşüktür. Örneğin Batı Almanya'da 21,24; İngiltere'de 22,83; Fransa'da 25,66; İtalya, Yunanistan ve İspanya'da 26; Portekiz 29,5 ve Japonya'da 33,3 dür ⁸. Görülüyor ki Türkiye'de, başka ülkelere göre, daha çok çocuk eğitim istemektedir. Üstelik daha az insan çalışacak; ve daha çok çocuğun geçim ve eğitim harcamalarını karşılayacak demektir. Çalışanların ise bir kısmı gizli işsizdir.

5) M. Nuri KODAMANOĞLU Türkiye'de Eğitim (1923 - 1960) Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınlarından. Teksir 1963.

6) Dr. Erol Tümertekin, Dr. N. Tunçdilek, Türkiye Nüfusu 1959.

7) Dr. Orhan Türkay.

8) Annuaire Démographique 1959 (Birleşmiş Milletler Teşkilatı yayını).

Millî gelirimizin en büyük parçasını tarım sektörü sağlamaktadır. Bu yakın gelecekte de böyle olacaktır⁹. Halbuki topraklarımızı çağımızın teknik ve bilgisinden yoksun olarak işletmekteyiz ve ekilebilecek olanın sonuna gelmiş bulunuyoruz. Bu itibarla malî kaynaklarımız dardır ve gelişmesi de yavaş olacaktır.

Açıkça görülmektedir ki, öteki ülkelerden çok daha geniş bir eğitim isteğine; çok daha az malî imkânlarla cevap vermekteyiz. Eğitimimizin yıllarca ihmal edilmiş olması bu yükü daha da ağırlaştırmaktadır.

İşte eğitimimizin malî meselelerinden birisi bu noktada bulunmaktadır.

Nüfusun Yerleşme (Konaklama) Yapısı :

Eğitim maliyetine etkisi açısından nüfusun en önemli yönlerinden biri, belki de birincisi nüfusun vatan yüzeyine nasıl dağıldığı yani yerleşme noktalarının özelliğidir.

Böylece, eğitimin vatandaş ayağına götürülmesinden doğan meseleler (bina yapmak, öğretmen bulmak ve benzeri) ile vatandaşın okula getirilmesinden doğan meseleler (ulaştırma giderleri, imkânları ve zaman gibi) aydınlanacak; çok daha önemlisi, yerleşme durumumuzun eğitim sistem ve tekniklerine yapması gereken karşı etkiler gün ışığına çıkacaktır¹⁰.

Kır ve şehir nüfusu ayırımında, araştırmacılar çeşitli ölçüler kullanmaktadırlar. Bu ölçü hiç şüphesiz ülkelerin sosyal ve ekonomik yapılarına göre değişmektedir. Bizde şimdiye kadar üçbin, beşbin ve onbin ölçüleri¹¹ kullanılmıştır. Biz bu çalışmada beşbin ve onbin ölçülerinin ikisini de kullanmayı, geçmişin incelenmesi ve geleceğin yorumlanması bakımından faydalı gördük.

Grafik II den de anlaşılacağı gibi, Türkiye'de gittikçe artan bir hızla gelişen şehirleşme hareketi vardır. Şehirleşmenin hızı Cumhuriyetin ilk yıllarında çok az, son yıllarında fazladır.

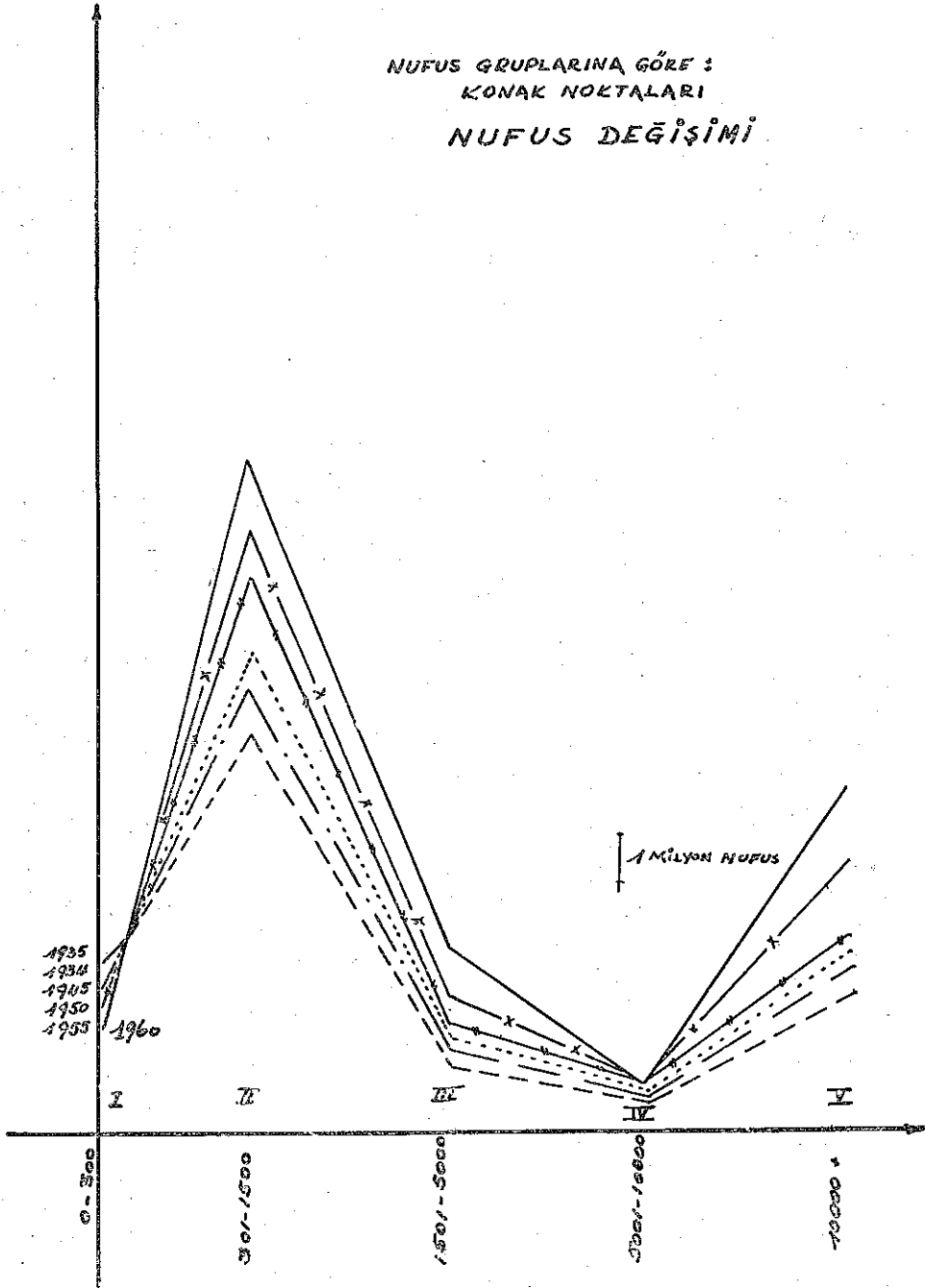
9) Beş Yıllık Kalkınma Planı. Resmî Gazete nüshası sayfa 3 ve 39.

10) Fazla bilgi için, M. Nuri Kodamanoğlu, A. G. E. sayfa 15 ve sonrası.

11) Üçbinden fazla insan yaşayan konak noktalarını şehir sayan incelemeler Prof. Besim Darkot'a aittir.

GRAFİK II

NUFUS GRUPLARINA GÖRE :
KONAK NOKTALARI
NUFUS DEĞİŐİŐİ

Bununla birlikte şehirleşme hızı öteki ülkelerle karşılaştırılırsa oldukça düşüktür. Örneğin, Amerika Birleşik Devletlerinde şehirli nüfus 1900 de % 39,7 iken 1959 da % 63,7 olmuştur. Belçika'da 15 yılda şehirli nüfusu % 10,4 artmıştır (1932 - 1947). Almanya'da 1900 de % 56,1 olan şehirli nüfus 40 yıl sonra % 69,9 olmuştur¹². Buna karşılık Türkiye'de şehirli nüfus 25 yılda % 8 artabilmiştir.

Bu verilere (mütâ) göre Türkiye'de kır nüfusunun iller ölçüsünde dağılışını araştırmak faydalı olacaktır.

1935 de genel nüfusun % 80 i kır nüfusu olduğu halde, illerimizin pek çoğunda kır nüfusu oranı % 90 ile % 100 ü arasında değişmekteydi. En çok şehirleşmenin olduğu İstanbul ilinde bile şehirli nüfus oranı % 81 idi. Bunu % 44 gibi büyük bir farkla İzmir takip ediyordu.

1955 sayımında da az çok benzer bir yapı görüyoruz. Bu arada İstanbul'da şehirli nüfus % 84 e çıkmıştır. Bunu % 46 ile İzmir takibetmekte; arkalarından % 25 - % 29 ile iki, ya da üç il gelmekte; öteki illerde ise şehirli nüfus % 15, hattâ % 10 un altında bulunmaktadır¹³.

Şehirleşme yolunda bir gelişme olduğu ve bunun devam da edeceği muhakkak ise de; nüfus çoğunluğu açısından bakınca, kır nüfus hâkimiyetinin 1960 da da devam ettiği söylenebilir¹⁴.

Tablo II nüfus yoğunluklarına göre yerleşme noksanlarının sayıları ile buralarda yaşayan nüfus toplamlarını; grafik 1 bu noktaların ortmaları ile ilgili değişmeyi; grafik 2 ise bu noktalarda yaşayan toplam nüfusların nasıl değiştiğini göstermektedir.

Bu tablo ve grafiklerin incelenmesinden de kolayca anlaşılacaktır ki nüfusumuz büyük çoğunluğuyla az nüfuslu ve çok dağınık yerleşme noktalarından yaşamaktadır. Gerçekten nüfusumuzun 2,5 milyonu 300 den az insan barındıran ve sayısı 11 800 i bulan yerleşme noktalarıdır. 22 490 yerleşme noktasında ise 1 500 den az nüfus yaşamaktadır. Buralarda oturanların toplamı nüfusun yarısından

12) Dr. E. Tümertekin, Dr. N. Tunçdilek. A. G. E. sayfa 19.

13) Bu ölçüler 5000 esasına göre. Dr. Tümertekin, Dr. Tunçdilek A. G. E. sayfa 10 - 25 Dr. Ruşen Keleş, Türkiye'de şehirleşme hareketleri sayfa 6.

14) 1960 genel nüfus sayımı % 1 örnekleme. T. C. D. İ. E. yayımı No. 433.

fazladır. 5 000 den fazla nüfus barındıran yerleri şehir sayarsak şehirli nüfus ancak 8 milyon kadardır. 10 000 esas alınırsa şehirli nüfus sayısı 7 milyon civarındadır. Bütün sayım yıllarında bu durum genel yapısını değiştirmemiştir. (Bak. Grafik 1 ve 2)

Bu kadar dağınık yaşıyan bir milletin eğitim çabasında, bina yapım külfetlerinin; öğretmen bulmakta, ya da okulları optimum işletmeler halinde toplamakta karşılaşacağı güçlüğün, hatta bazan imkânsızlığın, bu yapıyı değiştirmek için göze alınması gereken fedakârlığın ağırlığı meydandadır. Bu güçlüğe bir de köye götürülecek her hizmet için ayrı bir memur kullanmak yolundaki tehlikeli eğilimi eklersek; personel masraflarının Devlet bütçelerinde teşkil edeceği yükü kestirmek güç olmayacaktır.

Eğitimimizin malı yünden içinde bulunduğu büyük güçlüklerden biri de bu noktada toplanmaktadır.

Eğitim Sistemimize Göre Durum :

Bugünkü eğitim sistemimizde ciddi bir gelişme ve düzeltme yapılmadığı takdirde, nüfus yapımız dolayısıyla doğmuş ve doğabilecek meseleleri daha yakından inceleyelim.

Önce her öğretim derecesine göre okulların gerektirdiği minimum öğrenci sayısı ile bunu sağlayacak minimum nüfus sayısını hesaplamağa çalışalım.

Eğitimciler en ideal sınıf öğrenci sayısının 25 olması gerektiğinde birliktirler. Normal sayının 30, maksimum 35 olması en çok paylaşılan görüştür. Devlet Plânlama Teşkilâtı Türkiye için, imkânları da hesaba katarak, ilk okullarda bu sayının 40, ortaokullar için 35, lise ve dengi okullar için 30 alınmasını uygun görmüştür. Öğretmen ve bina imkânları ile millî gelirimiz karşısında bu sayılar dengeli ve basiretli ölçülerdir.

Buna göre S, okul öğrenci sayısı; Y, okul süresi (yıl); m, sınıf öğrenci sayısı; d, okula devam yüzdesi¹⁵; t, bu okula tekabül eden yaş kuşaklarındaki çocuk sayısının genel nüfus içindeki yüzdesi; n = nüfus sayısı olmak üzere bir okul için gereken minimum

15) $d = \frac{\text{bir okula devam eden öğrenci sayısının}}{\text{o okula devam etmesi gereken yaş grubundaki çocuk sayısına}} \times 100$ oranıdır ki; buna «okullaşma oranı» da denir.

$$\text{öğrenciyi verebilecek nüfus } N := m \cdot y \cdot \frac{100}{t} \cdot \frac{100}{d} \text{ olur.}$$

TABLO : III

Yaş Gruplarının Genel Nüfusa Oranları

Yaş grupları	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965
7 — 11	12,4	13,6	12,8	11,1	11,2	13,2	13 — 13,5
7 — 14	17,8	20,7	20,2	17,8	17,0	19,7	20 — 21
12 — 14	5,4	7,1	7,4	6,7	5,8	6,4	7 — 7,5
15 — 17	3,8	5,6	6,6	7,0	6,3	5,4	5,5 — 7

Tablo III de 1965 için işaret edilen yüzdeler; geçmiş yılların yaş grupları yüzdeleri ile, bu yaş gruplarının doğup geliştikleri devirlerin sosyal ve ekonomik buhranları (harpler gibi) gözönüne alınarak yapılan tahliller sonunda tesbit edilmiştir.

Bu verilerden yararlanarak 5 yıllık normal bir ilk okulu besleyebilecek minimum nüfusu hesaplayalım : $y = 5$, $m = 40$, $t = 13$ dür. 7 — 11 yaşlarındaki çocukların % 100 ünün okula devam ettiğini varsayarsak, $d = 100$ olur. Buna göre

$$N = 40,5 \cdot \frac{100}{13} \cdot \frac{100}{100} = 1538 \text{ bulunur.}$$

Görülüyor ki 5 sınıflı bir ilkokulu besleyebilecek minimum nüfus 1538 dir. Halbuki nüfusumuzun büyük çoğunluğu 1 500 den az yoğun yerleşme noktalarında yaşamaktadır (Tablo II). O halde nüfusumuzun çoğunluğu çeşitli seviyelerdeki öğrencilerin birleştirilerek okutulduğu anormal ilk öğretimle eğitilecek demektir.

Daha fenası, 12 000 noktaya dağılmış 2,5 milyon vatandaşımız 300 den az yoğunlukta köyler teşkil ettikleri için bir öğretmeni dahi idare edecek öğrenci verememektedir (40 öğrenci için 300 den fazla nüfus gerekir). Bu durumda 12 bin okul binası ve 12 bin öğretmenin malî yükü ile orantılı olmayan bir hizmet zorunluğu ile karşı karşıyayız demektir. Bu durumda ilk öğretimin süresi; eğitim tekniği ve okul yapım politikasında düzeltmeler yaparak mali-

yeti düşürmek oldukça önemli bir bütçe meselesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan; süreden fedakârlık ederek, minimum nüfus sayısı olan 1538 i düşürmek ve böylece daha büyük bir nüfus yoğunluğunu normal ilk öğretime kavuşturmak imkânı incelenmeye değer görünmektedir.

Benzer bir hesaplamayı orta öğretim I. devre için yapalım :

$y = 3$, $m = 35$, $t = 7$ ise de, minimum nüfusu ilkokul ile ortaokul öğrenci toplamı için hesaplamak gerektiğinden $y = 5 + 3$, $m = 40$ ve 35 , $t = 21$ ve çocuklarımız en ileri ülkelerde olduğu kadar okula devam ederlerse $d = 90$ olur¹⁶. O halde :

$$N = (40,5 + 35 \cdot 3) \cdot \frac{100}{21} \cdot \frac{100}{90} = 1613 \text{ olur.}$$

Görülüyor ki, nüfusumuzun yoğunluğu en küçük ortaokulu bile besleyemeyecek kadar az nüfuslu küçük yerlerde yaşamaktadır. 1500 nüfuslu yerleşme noktalarında ortaokul açılması Cumhuriyetin son yıllarında bile pek az mümkün olabilmıştır. Ortaokulu bu noktalara kadar uzatmak için 1935 de en az 730 ortaokul 1960 da en az 1700 ortaokula ihtiyaç vardı (Bak Tablo II). Büyük şehirlerde birkaç ortaokul birden bulunmadığına göre bu sayılar 800 ve 2000 den az olmamalıdır. Buna karşılık 1935 te 192, 1960 da 713 ortaokul bulunuyordu. Görülüyor ki; ortaokullarımız genel nüfusumuzun % 60 ını terk etmiştir.

Lise ve o derecedeki meslek okullarında devam oranı daha da düşeceği için minimum nüfus miktarının daha yüksek olacağı; dolayısıyla nüfusumuzun çok daha fazla bir yoğunluğunun lise ve o derecedeki meslek okullarını besleyemeyecek dağınıklıkta bulunduğu; yani bütün eğitim harcamalarının nüfusumuzun ezici yoğunluğuna hitabetmediği açıkça görülmektedir.

Şimdi konuyu bir başka yönden ele alalım :

16) Okullaşma oranı yani ilk ve orta öğretim öğrenci toplamının, bu okullara tekabül eden yaş gruplarındaki çocuk toplamına oranı : A. Birleşik Devletlerinde 100, Fransa 94, İsveç 89, İsviçre 76, Almanya 84, Japonya 96, Türkiye (1962) de yalnız ilk öğretimde 59, yalnız orta öğretimde 9 dur. Hepsi beraber 59 dan çok daha düşük olur. Faits et chiffres - UNESCO 1961.

Eğer, eğitimi bir ekonomik yatırım olarak görmek zorunluğu varsa okulu da ekonomik bir işletme olarak görmek zorunluğu vardır.

Bina donatım bakımından en ucuz olan ve öğretmen kadrosundan en büyük verimi alabilen bir okul, bir optimum işletmedir.

Bir ortaokulun ders dağıtım cetvelindeki ders çeşit ve saatleri; bir öğretmenin okutabileceği haftalık ders sayısı; öğretmenin yetiştirme şekline göre okutabileceği ders çeşidi; kalitatif verimin düşürülmemesi gibi çeşitli yönlerden yapılan incelemeler sonunda bugünkü ortaokul politikamıza göre öğretmen açısından optimum ortaokul büyüklüğü olarak 6 sınıf hesaplanmıştır¹⁷. Bina bakımından bu sayı daha da yüksek olmalıdır (10 - 15). Bu veriye göre optimum ortaokulu besleyecek minimum nüfus :

$$N = (40 \cdot 10 + 35 \cdot 6) \cdot \frac{100}{21} \cdot \frac{100}{90} = 3227 \text{ olur. }^{18}$$

Halbuki 1960 sayımına göre nüfusu bu sayıdan yukarı olan yerleşme noktalarında bütün nüfusumuzun ancak 9,247,000 i yaşamaktadır. Bu duruma göre büyük çoğunluğa eğitim götürmek için daha az kalabalık yerleşme noktalarında açılan ve açılacak ortaokullar ekonomik olmayacaklar demektir.

Lise ve o derecedeki meslek okulları için bu hesabı tekrara dahi lüzum yoktur. Çünkü ders çeşidi ve saatleri çok değişik olduğu, öğretmenlerin ihtisas alanları daraldığı için optimum okul büyüklüğü bunlarda 12 sınıftan aşağı düşmeyecektir. Bunun gerektirdiği minimum nüfus ise 6000 den fazladır.

Görülüyor ki, eğitim kurumlarımız, kısmen ilk öğretim hariç, nüfus çoğunluğuna hitabetmeğe elverişli olmayan bir sistem teşkil etmektedirler.

Halbuki, eğitim götüremediğimiz bu çoğunluk tamamen tarım sektörüne mensuptur. Demek oluyor ki, bu sektöre ait insan gücü eğitim imkânlarından geniş ölçüde yoksun bulunmaktadır. Oysa ki, Tarım Sektörü millî gelirimizin daima ve en az % 40 ını teşkil etmiştir.

17) Daha fazla bilgi için bak : Kodamanoğlu, Cumhuriyet Millî Eğitiminin sayısal analizi. Siyasal Bilgiler Fakültesi yayımı. Teksir.

18) Pek yakında yürürlüğe konan ortaokul öğretmeni yetiştirme rejimi sebebiyle optimum okul büyüklükleri daha da genişlemekte ve sonuç olarak bu sayı daha da büyümektedir.

Öte yandan eğitim, sosyal yapıyı düzeltme, millî kültürü yaratma ve geliştirme bakımından büyük kitlelere dayanmak zorundadır. Özellikle «Hayatta en hakikî mürşit olan ilmin» yaratılmasında birinci derecede muhtaç olduğumuz zekâ ve istidatların geniş kitleler arasından seçilmemesi ciddi bir mahrumiyettir.

Bu gerçekler ile yarınki malî imkânlarımız karşısında Türkiye'nin umabileceği eğitim gelişmesi ne olabilir? Bu gelişmenin malî görünüşü nedir? Kısaca inceleyelim.

1 — İlk öğretimi ne derece geliştirmelidir? Bu soru eğitim tekniği ile ilgili cephesi ağır basan bir tartışma konusudur. Biz burada inşaat, öğretmen yetiştirme ve istihdam politikası, süresi ve metodları ve dağılımı; millî ihtiyaçlarımıza uygun duruma getirilerek maliyeti düşürülmek şartıyla yüzde yüz bir ilk öğretimin tercih edilebileceği kanısından hareket edeceğiz. Tablo IV. (A) ve (B).

Dağılık yaşamamız sebebiyle özellikle yatırım harcamalarının ağır basacağı bu kesimde mesele, 1, 2, 3, 4 ve 5 derslikli okullar ile çeşitli nüfus yoğunlukları arasında en mükemmel tekabülü noktasında toplanmaktadır. Aksi halde, kısa zaman sonra nüfus artması sebebiyle ek inşaat yapmak zorunda kalarak maliyet artmasına sebep olunacaktır. Yani hizmetin yerleşme noktalarına optimum dağılımı önemli bir noktayı teşkil ediyor. Bu bakımdan bazı matematik metodlar kullanarak varabildiğimiz en iyi programlama ve buna dayalı hesaplar tablo V de gösterilmiştir.

Buna göre 1972 de yüzde yüz ilk öğretim için 3,161,920 bin Tl. lık bir yatırım gerekmektedir. Hesap başlangıcı 1960 olduğuna göre, yılda aşığı yukarı 250 milyon liralık yatırım gerekiyor. 1972 de ulaşacağımız 45,246 okul, 5 milyondan fazla öğrenciyi okutacak 129,900 öğretmen için o yıl genel gider ve maaş olmak üzere 1,426 milyon Tl. bütçeye koymak gerekiyor.

Buna göre nüfusumuzun ancak % 45 i 1972 de 8 yıllık bir eğitime kavuşabilecek. Bu maksatla, o tarihte ulaşacağımız 1263 bin öğrenci için 12 yılda 2,210,834 bin Tl. bir yatırım gerekiyor ki, yılda 220 milyon lira kadar yatırım harcaması yapmak zorunda bulunuyoruz. Bu maksatla istihdam edeceğimiz 43 bin öğretmen için 783,619 bin Tl. yıllık maaş ödenecektir. Genel giderlerle birlikte 815 milyon Tl. bütçeye koymak gerekecektir.

3 — Eğitim seviyeleri arasında öğrenci mevcudu bakımından öyle bir denge kurulmalıdır ki, ihtisas hiyarsisi ile ilgili piramit

ekonomik gereklere uygun teşekkül etsin. Bunun için orta öğretimin birinci devresi öğrenci toplamı ile ikinci devresi arasında 1/3 oranının bulunması (bugünkü oran) varsayılmıştır. Bu oran tahammül edilebilir en düşük oran olarak görülebilir.

4 — Yüksek öğretimle orta öğretim ikinci devre öğrencileri arasında bugün mevcut olan oran esas alınmıştır.

Bu oldukça mütevazı hedeflere rağmen millî gelir ve Devlet Bütçesi imkânlarına göre örgün (sistématique) eğitim harcamaları tablo VI da gösterilmiştir.

Tablo VI nin tetkikinden de anlaşılacağı gibi durum şöyledir :

1 — Eğitimin çeşitli kademeleri arasında bugün mevcut olan öğrenci ve harcama dengesizliği 1972 de oldukça düzelmiş olacaktır.

2 — 1960 da Devlet bütçesinin ‰ 145 olan orta öğretim birinci devre harcamaları ‰ 555 gibi önemli bir artma gösterecektir. Buna mukabil ilk öğretim harcamaları ‰ 735 den, ‰ 939 a, diğer örgün eğitim harcamaları ise ‰ 246 dan ‰ 1060 a çıkacaktır.

3 — 1960 da toplam örgün eğitim harcamaları Devlet bütçesinin ‰ 11,26 sını teşkil ederken, 1972 de 18 milyon tahmin edilen Devlet bütçesinin ‰ 25,04 ünü teşkil edecektir. Millî eğitimin öteki harcamaları da eklenirse bu çok daha yüksek çıkacağı açıkça görülmektedir.

Hedefin normale alttan yakın tutulmasına rağmen bütçe imkânlarını oldukça zorlamak durumunda kalacağımız anlaşılmaktadır. Millî gelir ve Devlet bütçesi tahminleri ‰ 7 kalkınma hızını başaracağımız esasına göre yapıldığına göre, eğitim maliyetlerinin düşürülmesi gerçekten önemli bir mesele olarak ortadadır. Bu meseleye yer vermeyen eğitim tedbirlerinin gerçekleşme şansı pek yoktur.

Millî eğitim işlerimizde müddetleri uzatmaya, öğretmen yetiştirme sisteminde fazla öğretmen istihdamına ya da küçük topluluklara eğitim götürmeyi engelleyen formasyon ayarlamalarına varacak eğilimlerin bu açıdan getireceği tehlikeleri önemle işaret etmek yerinde olur.

Öte yandan son bir nokta olarak belirtmekte fayda vardır ki, personel masrafları oldukça büyük bir ağırlık teşkil etmektedir. Öyleyse öğretmen yetiştirme keyfiyetinin masraflı olmasından sakınmayarak seviyeli öğretmen politikasına yönelmek (hiç olmazsa orta öğretimde) eğitimin kalitesinden kazanmak gerekmez mi?

TABLO : IV (A) Devamı

2000 den yoğun nüfus barındıran yerlerdeki nüfus	Buradaki çocuk sayısı	Gerekli sınıf veya öğret. sayısı	Gerekli okul sayısı	Gereken maliyeti	Bina yatırım tutarı bin	öğrenci başına teçhizat maliyeti	Toplam öğrenci	Teçhizat maliyeti
10579733	1376000	34400	6880	250000	1720000	64 TL.	3608000	230912
Ek	Ek	Ek	Ek	Ek	Ek	Ek	Ek	Ek
1972 ye kadar	676000	169000	3380	250000	845000	64 TL.	676000	43264

1972 yıllık toplam harcama

1689405 BİN

7346465 BİN

4184545

A 3161920 BİN

YATIRIM

TABLO : IV (B)

<i>Toplam ğrenci</i>	<i>ğrenci başına genel gider</i>	<i>Yıllık genel gider</i>
5070000	9 TL.	45630 BİN
<i>Gerekli ğretmen sayısı</i>	<i>Yıllık ğretmen maaşı ortalaması</i>	<i>Yıllık ğretmen maaşı toplamı TL.</i>
129893	7591	986018 BİN
% 15 + 25 tam	3036	394407
<i>Toplam ğretmen maaşı</i>		<i>1380425 BİN TL.</i>

<i>Toplam okul</i>	<i>Bina yatırım genel toplamı</i>
45246	7072289 274176 Techizat
<i>2000 den fazla nüfus yaşıyan yerlerde 1972 ye kadar artacak nüfus</i>	<i>Buna tekabül eden çocuk sayısı</i>
5200 BİN	676000

TABLO : V (A)

Okulun cinsi	Öğrenci sayısı	Bu öğrenci için gerekli nüfus	Bu nüfus yoğunluğundaki konak noktası sayısı	Okulun maliyeti	Bina yatırım tutarı BIN	Buralarda yaşayan nüfus	Gerekli öğretmen sayısı
—	—	0 — 500	22157	—	—	64455702	—
3 derslik 3 lojman	—	501 — 750 610	6696	—	—	4085717	—
3 derslik 3 lojman	99 — 163	751 — 1250 943	4676	163300	—	4409556	—
3 derslik 3 lojman	70 — 90	1001 — 1250	1542	163300	—	1715134	—
3 derslik 3 lojman	90 — 105	1251 — 1500 1337	763	164000	125132	1042450	4×763 = 3052
5 derslik	105 — 175	1501 — 2500 1885	1042	250000	260500	1963817	6×1042 = 6252
12 derslik	188 — 375 315	2501 — 5000 4124	440	500000	220000	1814567	14×440 = 6160
20 derslik	375 — 750 518	5001 — 10000 6903	144	1500000	216000	993985	18×144 = 2592

TABLO : V (B)

10000 den fazla yögün yaşayan nüfus	Buraldaki çocuk sayısı	Derslik sayısı	Okul sayısı	Okul Optimum	Okul mahiyeti	Okul yatırım tutarı (Bin)	Öğrenci başına tehzizat	Toplam öğrenci sayısı	Toplam tehzizat tutarı	Gerekli öğretmen		
6999026	524927	14998	750	750	1500000	1125000	209	961038	200856942TL.	1 öğ.- 30 öğ. 17500		
10000 den fazla yögün noktalarda 1972 yılına kadar artacak nüfus	Ek çocuk sayısı	Gerekli okul sayısı	Okul yatırım tutarı	Okul mahiyeti	Okul yatırım tutarı	Ek öğretmen	640 derslik	320	1500000	480000	47025000 TL.	7500
3000000	225000	320	1500000	480000	47025000 TL.	7500	1 öğ.- 30 öğ.					

TABLO : V (C)

<i>Öğrenci toplamı genel</i>	<i>Öğrenci başına genel gider</i>	<i>Yıllık genel gider toplamı</i>
1263000	25 TL.	31575 TL.
<i>Öğretmen toplamı genel</i>	<i>Öğretmen maaşı ortalama</i>	<i>Yıllık maaşlar BİN</i>
43056	13000	559728
% 15 + 25 artma	+ 5200.	+ 223891
Toplam (yıllık) Cârî		815194 BİN
Okul yatırım toplamı		2426632
Toplam teçizat bedeli		247882
Genel yatırım toplamı		2674514
Okul genel toplamı		3459 okul
Okul ortalaması (teçizat dahil)		720000
	×	644
		463680000

Gerekli telâfi okul yatırımı
A 2,210,834,000 TL.

1972 Yıllık Toplam harcama
999430 BİN TL.

TABLO: VI

Yıllar	Milyon gelir (milyon) A.	Devlet bütçesi (Bm) B.	Mülk Hq. Bakan. bütçesi (Bm) C.	% O/B	Harcamaların A'ya oranı						Hesabın A'ya oranı	
					İlk öğretim		Orta öğretim		Orta öğretim			+ Mektebi eğt. + Yüksek öğre.
					Top.	Câri	Top.	Câri	I. devre	Câri		
1960	49,9	7 281 695	943 200	12,82	7,35	5,76	1,45	1,27	2,46	11,26		
1972	103,5	18 000 000			9,39	7,92	5,55	4,52	10,60	2504		